

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2023.01.011>

УДК 346.62:336.744

О.П. ПОДЦЕРКОВНИЙ, чл.-кор. НАПрН України,
д-р юрид. наук, проф., завідувач кафедри господарського права і процесу
Національний університет «Одеська юридична академія», м. Одеса, Україна

 orcid.org/0000-0003-1095-3481

Л.С. МОГИЛ, аспірант кафедри господарського права і процесу
Національний університет «Одеська юридична академія», м. Одеса, Україна

 orcid.org/0000-0003-4329-2763

ЩОДО ПОТРЕБ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ ПРАВОВОЇ ФІКЦІЇ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КРИПТОВАЛЮТА»

Ключові слова: криптовалюти, віртуальні активи, юридична фікція, господарський обіг, електронні гроші.

Стаття присвячена правовому аналізу поняття криптовалюти у контексті потреб узгодження правових та економічних її характеристик. Зроблено висновок про потребу визначення криптовалюти в правовому вимірі на основі загальних кваліфікаційних ознак, які дали б змогу з певною мірою спрощення спрямувати національну правову систему, порядок фінансового контролю та правила господарювання на регулювання відносин щодо емісії та обігу криптовалют. В основу такого підходу покладене застосування юридичної фікції та кваліфікацію криптовалюти різновидом майна. Визначені особливості криптовалют стосовно фіатних та електронних грошей. Запропоновано визнавати криптовалюту з урахуванням теорії правової фікції взаємозамінним різновидом віртуального активу у формі шифрованого електронного запису, емісія та облік якого виконується децентралізовано на основі технології розподіленого реєстру та криптографічних алгоритмів, що є об'єктом речових прав і може виконувати обігові і накопичувальні функції.

Вступ. Криптовалюта — нове явище економічної діяльності, яке значною мірою ознаменувало перехід світу до ери цифрової економіки, що характеризується істотним зменшенням впливу держави на обігові операції та децентралізацією платіжних операцій. За підсумками 2021 р. обсяг криптовалютних транзакцій зріс на 567 % та досяг рекордних 15,8 трлн дол. США [1]. Це змінює «правила гри» в економіці завдяки здійсненню фінансових операцій електронними інструментами, де держави не мають повного контролю. Переваги децентралізованих платіжних систем приваблюють приватний сектор економіки, подекуди — тіньові економічні структури, але викликають серйозне занепокоєння з боку держав та громадських структур, що

Цитування: Подцерковний О.П., Могил Л.С. Щодо потреб застосування теорії правової фікції для визначення поняття «криптовалюта». *Економіка та право*. 2023. № 1. С. 11—23. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2023.01.011>

оперують традиційними формами ведення платіжних операцій. Останнім притаманний повний державний контроль та організаційно-технічне управління грошовим обігом: від емісії до накопичення, обігу й приватного використання. Сама зміна економічної реальності вимагає величезних зусиль наукової громадськості, державних, освітніх і бізнесових систем у контексті пошуку найзрозумілішого та пропорційного правового регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Віртуальні валюти з погляду права досліджували багато зарубіжних науковців, зокрема В. Xiao та Т. Wibawa [2], L. Parker [3], А. Wright та Р. De Filippi [4], А. Egberts [5] тощо, а також вітчизняні, серед яких: О. Бакалінська [6], А. Дек [7], О. Гончаренко [8], Т. Гудіма, В. Устименко, Р. Джабраїлов, О. Черних [9], Б. Деревянко [10], К. Некіт [11], Н. Голубева [12], С. Пилипишин [13], С. Чаплян [14, 15]). Однак, попри великий обсяг виявлених правових характеристик криптовалюти, дослідники здебільшого уникають питання правового визначення криптовалюти у контексті реалій її застосування в економічному обігу.

Метою статті є пошук наближеного до потреб економічних відносин юридичного визначення поняття «криптовалюта» з урахуванням теорії правової фікції.

Результати дослідження. Криптовалюта відкриває перспективи для нових напрямів розвитку підприємницької діяльності й інвестицій, збільшуючи й диверсифікуючи ресурс електронної комерції та швидкість господарських операцій, але водночас виступає сприятливим інструментом для здійснення нелегальних операцій, аж до фінансування тероризму. Не менш проблематичним залишається приватно-правовий напрям використання криптовалюти як засобу платежу та обігу, адже використання криптовалюти не стає тотожним виконанню грошових зобов'язань у їх класичному вимірі, оскільки криптовалюта не пов'язана з національною грошовою одиницею. Це створює проблеми для юридичної кваліфікації операцій з криптовалютою в приватних і публічних відносинах. Адже лише розрахунки у легальних засобах платежу врегульовані повною мірою у господарському та цивільному законодавстві, коли встановленні для традиційних грошових зобов'язань процедури стягнення боргів, черговості платежів, штрафних санкцій, банк-

рутства, порядку фіксації результатів платіжних операцій дають підстави для прогнозування способу виконання зобов'язань і примусу до поновлення порушених прав.

Децентралізований характер криптовалют, зумовлений їх емісією у технологіях блокчейн та обігу у децентралізованих мережах, які існують в автономному режимі, призводить до того, що уряди та банківські структури стикаються із складністю як єдиного розуміння їхніх властивостей, так і побудови єдиного правового підходу на регіональному та глобальному рівнях. Не випадково 2017 р. Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку і Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг, зробили спільну заяву про те, що «складна правова природа криптовалют не дозволяє визнати їх ані грошовими коштами, ані валютою і платіжним засобом іншої країни, ані валютною цінністю, ані електронними грошима, ані цінними паперами, ані грошовим сурогатом» [16].

Майже кожний центральний банк у західних країнах вказує на ризики використання криптовалют. Наприклад, 2018 р. регуляторний орган та *Banco de España* зробили спільну заяву про інвестиційні ризики криптовалют: на сьогодні відсутні криптовалюти або токени, випущені у встановленому порядку, придбані або збережені в Іспанії, які можуть користуватися будь-якими гарантіями чи заходами, передбаченими положеннями про банківську діяльність або інвестиційні продукти [17]. Рік раніше Європейське управління з цінних паперів і ринків (*ESMA*) попередило інвесторів «про високий ризик втрати усього інвестованого капіталу, оскільки криптовалюти є вкрай ризикованими та дуже спекулятивними інвестиціями. Ціна монети або токена надзвичайно мінлива, і інвестори можуть не мати змоги викупити їх протягом тривалого періоду. ...криптовалюти можуть виходити за межі законів і нормативних актів ЄС, у такому випадку інвестори не можуть скористатися захистом, який забезпечують ці закони та нормативні акти. Криптовалюти також вразливі до ризику шахрайства або відмивання грошей» [18]. Попри досить тривале використання криптовалюти урядові органи та центробанки далекі від чіткості щодо її юридичної кваліфікації.

Проблема створення прозорого економіко-правового середовища використання криптовалют особливо гостро стоїть в Україні. Зокрема, 2020 р. Україна посіла перше місце у світі по прийняттю криптовалюти населенням (*Global Cryptocurrency Adoption Index*) від порталу *Chainalysis* [19]. Експерти такий стан використання криптовалюти пояснюють тим, що в українців обмежені можливості для дрібних інвестицій (відсутній фондовий ринок, обмежений доступ до світового ринку капіталів, вхід же у ринок нерухомості високий). Крім того, у нашій країні наявні обмеження законодавства та банківської системи стосовно міжнародних переказів [20].

Лише поодинокі країни здійснили детальне регулювання криптовалют. Почасти все обмежується загальними заявами центробанку чи урядового органу, хоча розуміння потреби налаштування правової системи на криптовалютні відносини є загальним, зокрема, у бік одержавлення. Так, у Банку міжнародних розрахунків вважають, що центральні банки повинні використовувати технологічні інновації, які пропонує криптовалюта, та забезпечувати важливу основу довіри [21].

Значний вплив на сферу обігу криптовалют здійснюється у сфері податкової політики, адже її використання зменшує обсяг легальної економіки. Хоча не можна визнати правильним відірваний окремий галузевий погляд на криптовалюту, зокрема й на її поширенішу форму — біткоїн, який є лідером криптовалютного ринку, оскільки регуляторний вплив має бути комплексним «зادля уникнення дисбалансу приватних і публічних інтересів, урахування ризиків як для бюджетного процесу, так і для приватних суб'єктів господарювання та інвесторів» [22].

Не можна не зважати й на саморегулювання на ринку криптовалют, що створює додаткові загально-правові та соціальні проблеми. Адже «ризик, пов'язаний з панівним становищем приватних повноважень у розподілених електронних системах, можуть призвести до загального позбавлення прав громадян і до появи глобального суспільства без громадянства» [23]. Водночас висловлюється думка, що «нерівномірне регулювання між банками та криптобіржами, значні прогалини в регулюванні свідчать про те, що потрібен проактивний, цілісний і перспективний підхід до регу-

лювання та нагляду за ринками криптовалют. Він має зосередитися на забезпеченні рівних умов гри щодо фінансових послуг, які надаються відомими фінансовими установами та посередниками в новій криптотіньовій фінансовій системі шляхом запровадження суворішого регулювання та нагляду за останнім» [24]. Тут політика суцільних обмежень не має перспектив. Адже рішення про заборону або обмеження певної криптовалюти лише погіршує інвестиційну привабливість країни, сприяючи розквіту тіньового сектору, замість його скорочення. Наприклад, Японія є першим та найбільшим ринком криптовалют, де регулятивний вплив і посилення нагляду у сфері криптовалют здійснюється досить м'яко. Зокрема, криптовалюта визнана цінністю, рівнозначною активам, що можуть перебувати у власності, дозволена в обігу, хоча й не розцінюється законним платіжним засобом відповідно до *Payment Services Act* [25].

Держава не може не враховувати основних переваг криптовалют для її набувачів: децентралізацію, закритість і свободу здійснення транзакцій без участі банків, певну відірваність від реальної економіки. Криптовалюта є досить дешевим для зберігання, зручним, сприятливим до конфіденційності і технологічним способом здійснення платіжних операцій у глобальному масштабі, що значною мірою зумовлює перспективність її використання для обігових операцій та інвестування.

Більшість практичних публікацій називають криптовалюту цифровими грошима. Наприклад, *Investopedia* визначає, що «криптовалюта — це цифрова або віртуальна валюта, захищена криптографією, через що її майже неможливо підробити або подвійно витратити. Багато криптовалют є децентралізованими мережами, заснованими на технології блокчейн — розподіленому реєстрі, керованому різномірною мережею комп'ютерів» [26]. В іншому випадку пояснюється, що «криптовалюта — це цифрова валюта, яка є альтернативною формою оплати, створеною за допомогою алгоритмів шифрування» [4]. На жаль, поняття «цифрова валюта» є занадто узагальненим, нівелює різницю між фіатними грошима та децентралізованими засобами обігу [27], що заважає юридичній кваліфікації відповідних відносин.

Теоретичні підходи мали б бути точнішими, але також не можна не зауважити наближення

теоретичних висновків до найпопулярніших форм розуміння криптовалюти. Наприклад, у вітчизняних роботах можна зустріти думку про те, що криптовалюта — це «особливий різновид електронних грошей, які функціонують на децентралізованому механізмі емісії та обігу і являють собою складну систему інформаційно-технологічних процедур, побудованих на криптографічних методах захисту» [28]. Але відповідно до цього визначення залишається нез'ясованим питання співвідношення криптовалюти з електронними грошима. До того ж наявність певного інформаційного механізму є скоріше формою існування засобів обігу, ніж власне цим механізмом.

Про особливості криптовалют по відношенню до електронних грошей свідчать «відсутність ідентифікації учасників фінансових операцій, їх анонімність», «спосіб емісії, що передбачає майнінг», «регулятори не мають важелів контролю за емісією цього фінансового інструменту» [29]. Саме тому, як правильно визначає С.Є. Чаплян, «електронні гроші у більшості країн офіційно визнаються засобом платежу, у той час як віртуальні валюти демонструють вплив різних підходів національних законодавців до їх визначення та правового регулювання» [30, с. 3].

У цьому контексті власне постає запитання про те, чи взагалі поняття криптовалюти можна позначати саме як «валюти», навіть і «віртуальної»? Оскільки без застосування юридичної фікції відповідь на це запитання радше негативна, ніж позитивна.

Характеристика «валюта» неточно наближає розуміння криптовалют до звичайних грошей, якими вони не є ні в юридичному, ані в економічному сенсах. Не випадково поширення отримало розуміння криптовалюти як «цифрового активу» [31]. У Верховній Раді України зареєстрований проєкт Закону України від 05.11.2020 № 4328 «Про токенизовані активи та криптоактиви», де під криптоактивом пропонується розуміти «вид віртуального активу, що існує виключно в системі обліку цифрових даних у вигляді запису з ідентифікатором інформації, що не є похідною від первинного активу» [32].

Якщо звернути увагу на дослідження, присвячені пропозиціям визнати криптовалюту засобом платежу, то зроблені вони переважно з позиції певної функції, що виконують відповідні засоби, але без чіткого аналізу право-

вих наслідків і ризиків відповідного визнання. «Ризики використання криптовалют для національних монетарних систем лежать у площині можливого падіння курсу національної валюти, послаблення банківського нагляду в сфері грошової емісії, неможливості контролю за характером трансакцій через їх цілковиту анонімність, сильної волатильності цифрової валюти» [33, с. 54, 60]. До того ж ототожнення криптовалют з платіжними засобами призведе до втрати особливих ознак законного платіжного засобу, що знецінить особливість грошових зобов'язань для всієї банківської та фінансової сфери.

Навіть визнання криптовалюти загальним засобом обігу у комерційних операціях є проблематичним. По-перше, потрібно враховувати, що кожен продавець товарів, який використовує криптовалюту, повинен мати технічне забезпечення, щоб переводити суму чека в певну кількість «віртуальних монет». Це збільшує витрати на обслуговування, починаючи від програмного забезпечення й до електроенергії, обладнання та спеціально підготовлених працівників, до яких є довіра. По-друге, оскільки ціна криптовалюти коливається, продавець змушений брати на себе курсову різницю між наявною на момент правочину вартістю криптовалюти, наприклад біткойну, та його вартістю на момент переведення в грошові кошти, що є ціновим ризиком. По-третє, торгівля в криптовалюті створює альтернативну розрахункову одиницю, збільшуючи кількість обмінних одиниць в економіці без збільшення реальних товарів. Наслідком може бути інфляція, як це відбувалось із доларизацією та бартеризацією економіки України на початку 1990-х років. Це означає невідворотність обмежень на використання та облік криптовалют.

По суті, криптовалюта забезпечує на стабільній основі лише притаманну грошам функцію накопичення. Як закрита ціннісна одиниця вона здатна не лише виступати інвестиційним ресурсом, а й приховувати відповідні активи від урядів, що вимагає врахування в правовому регулюванні.

Складність згаданого вище розуміння криптовалюти як цифрового активу пов'язана з тим, що це створює надмірну багатозначність. Під цифровими активами розуміють: криптовалюту і токени; фотографії, зображення, відео

або ж документи, що виражені в цифровій формі; пакети даних (наприклад великі збірки даних у цифровій формі); цифрові моделі; цифрові товари (засоби цифрового збереження інформації); доменні імена та засоби мережевої інфраструктури (як-от IP-адреси); облікові записи користувачів (наприклад обліковий запис електронної пошти) тощо [34]. Не можна виключати того, що у майбутньому якісь інші з наведених цифрових активів набуде значення визнаного засобу обігу.

Проте навряд чи можна цифровізацію активів ототожнювати із виникненням криптовалюти. По-перше, цифровізація означає набір певної цифрової інформації та повною мірою не пояснює походження й об'єктивне наповнення криптовалюти як засобу обігу. Тобто, якщо б криптовалюта була пов'язана лише із певним цифровим значенням, то її можна було б відтворити, повторивши відповідний цифровий код. Але цього не відбувається, і не може відбутися завдяки віртуальному існуванню відповідного засобу обігу, що передбачає існування не лише коду, але й алгоритмів шифрування, гаманців тощо. Отже, без позначення віртуальності існування такого активу, як криптовалюта, не можна відобразити суть цього інструменту економічних (зокрема господарських) відносин.

По-друге, для оцінювання криптовалюти має значення не цифрова вартість як така, а довіра до відповідного інструменту обігу з боку учасників економічних (зокрема господарських) відносин, тобто наявність певної інформації сама по собі не здатна виконувати функцію засобу обігу та зберігання цінності без довіри економічних суб'єктів. Це означає, що властивістю відповідного активу є існування в системі економічних відносин електронного типу, що уможлиблює загальний доступ до його обігу з боку необмеженого кола осіб.

По-третє, не всі криптовалюти можуть бути віднесені до цифрових активів. У цьому разі йдеться про активи, які, попри свою криптографічну природу, забезпечені реальними майновими цінностями, що становлять реальний економічний інтерес для учасників [34]. Тож існування певних віртуальних активів може бути пов'язано не лише з об'єктами інтелектуальної власності, що є нематеріальним активом, але й відображати вартість основних та обігових засобів чи навіть грошей у результаті

відповідного законодавчого чи договірною прив'язування (застереження). Як приклад — спеціальні права запозичення (*SDR*), запроваджені Міжнародним валютним фондом. Зокрема, зазначається, що «*SDR* — це додатковий валютний резервний актив, що випускається та підтримується з боку МВФ. ... Спеціальне право запозичення не є ані валютою як такою, ані борговим зобов'язанням — це штучний валютний інструмент» [35].

Точнішим здається підхід тих авторів, які криптовалюту відносять до різновидів віртуальних активів, адже саме ця характеристика є найзагальнішою. Що ж до змістовних характеристик цього віртуального активу, то криптовалюта має бути позначена сукупністю відмінних рис, які відрізняють її від інших засобів обігу. У цьому контексті нагальним питанням визначення засобу обігу є виділення його юридичних ознак і властивостей [36]. Однак слід враховувати відмінні характеристики криптовалют у системі засобів обігу у тому сенсі, що державний примус до прийняття криптовалют може мати винятково характер примусу до виконання зобов'язання з передавання віртуального активу у натурі, а не виконання грошового зобов'язання.

Закон України від 06.12.2019 № 361-IX «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» не згадує поняття криптовалюти, але говорить про «віртуальний актив» — цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати і яке може використовуватись для платіжних або інвестиційних цілей. Таке визначення стало продовженням підходу, запропонованого 2014 р. Європейською бізнес-асоціацією: вважати віртуальні валюти «цифровим відображенням вартості, яке не випускається ні центральним банком, ні уповноваженими суб'єктами, необов'язково пов'язані з фіатними грошима, але приймаються фізичними чи юридичними особами як засіб платежу, і їх можна передавати, зберігати або торгувати в електронному вигляді. Головними дійовими особами є користувачі, біржі, торгові платформи, винахідники та постачальники електронних гаманців» [37].

До недоліків такого визначення можна віднести те, що виражати вартість має певний

об'єкт, адже саме по собі «вираження вартості» є лише реакцією на певну цінову визначеність відповідного об'єкта. Тим паче, якщо актив є вираженням вартості, чому тоді ми кажемо про вартість активу? У силу подібного розуміння виникала б тавтологія «вартість вираження вартості», що було б беззмістовним. Крім того, віртуальний актив оцінюється, як правило, у конвертованій грошовій одиниці — законному засобу платежу. Його ціна залежить від багатьох чинників. Вартість віртуального активу не може бути закладена у ньому самому, як це відбувається із законним засобом платежу. Адже відсутній механізм забезпечення платіжної сили цього активу, на відміну від фіатних грошей, де держава створює систему забезпечення вартості грошової одиниці, що дає їй можливість бути стабільним платіжним засобом. Не випадково експерти відзначають, що «функція міри вартості наразі недоступна жодній із криптовалют. Причина проста: ринкова вартість біткоїну та інших постійно й суттєво змінюється» [38]. У цьому контексті потрібно говорити про наявність інструментів вираження вартості криптовалюти як її властивості, а не ознаки.

Важливість чіткої кваліфікації криптовалюти пов'язана із потребами забезпечення перспективного державного регулювання порядку її обігу та використання. Адже наявність децентралізованих засад емісії криптовалют шляхом майнінгу та існування в технологіях блокчейну і криптографічних алгоритмах не дозволяють державі встановити юридичні ознаки криптовалюти за допомогою конституційного визнання чи інших легальних форм визначення певного предмета засобом платежу.

Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX «Про віртуальні активи», який так і не набрав чинності у зв'язку із прив'язкою до запровадження порядку оподаткування операцій з віртуальними активами, під останніми розуміє нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість і виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу надається системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав (ст. 1). Із наведеного вище видно, що це поняття «віртуального активу» набагато ширше за поняття «криптова-

люти». Зокрема, тут можна згадати про такий віртуальний актив, як невзаємозамінний токен *NFT* (*NFT* — від англ. *non-fungible token*) — одиницю даних, що функціонує на базі блокчейну. Цей токен підтверджує титул власності на різні цифрові об'єкти: тексти, зображення, аудіозаписи, цифрові вироби мистецтва, доменні імена тощо. Якщо криптовалюти умовно взаємозамінюються, наприклад як біткоїн: вартість біткоїну одного власника дорівнює вартості біткоїну іншого, то один *NFT*-токен, що представляє картину, не дорівнює жодному *NFT*-токену іншого користувача. «Це і надає їм унікальності й виключає можливість скопіювати» [39].

Отже, криптовалюта є віртуальним активом, але чи можна цією визначеною у Законі характеристикою обмежитися, чи існують інші специфічні ознаки, що допомагають виокремити криптовалюту як засіб обігу та інвестиційний ресурс? Відповідь радше позитивна, адже лише криптовалюта наближається до платіжних інструментів звичайного економічного порядку.

Зокрема, жодний незамінний токен не здатен виконувати функції заміності, подільності та еквівалентності, що може бути цілком припустимо саме для криптовалюти.

Спроба надати визначення криптовалюти була вчинена розробниками проекту Закону України «Про обіг криптовалют в Україні», який було відкликано 2019 р. Було запропоновано під криптовалютою розуміти «програмний код (набір символів, цифр та букв), що є об'єктом права власності, може виступати засобом міни, відомості про який вносяться та зберігаються у системі блокчейн в якості облікових одиниць поточної системи блокчейн у вигляді даних (програмного коду)». На жаль, таке визначення також не допомагає відділити криптовалюту від інших віртуальних активів.

Н.Ю. Голубева говорить про те, що: «1) криптовалюта це не валюта / гроші, а товар; 2) в обороті криптовалюта не засіб платежу, а предмет договору міни; 3) товари, роботи, послуги не можна оплатити криптовалютою, а тільки обміняти її на зазначені блага; 4) криптовалюту не можна використовувати в якості розрахункової одиниці заробітної плати найманого працівника» [12, с. 26]. Попри очевидний зв'язок наведених висновків із національним законодавством, яке розвивається, у такому

підході потрібно звернути увагу на проблему визначення криптовалюти саме як товару. Хоча такий підхід певною мірою є спробою прикласти наявні підходи до розмежування грошей і товару, але вони не допомагають відповісти на запитання: чому, наприклад, іноземна валюта також може виступати товаром, коли відбуваються угоди щодо придбання певної кількості валюти за національну валюту? Тобто протиставлення поняття товару та валюти не завжди є виправданим. Крім того, протиставлення платіжної й обмінної функції криптовалют скоріше ускладнює розуміння відповідної категорії, аніж допомагає її зрозуміти. Адже характеристика обмінності для товарів впливає із заперечення функції платежу, яка притаманна традиційним грошам. Гроші вважаються посередником в обмінних операціях, стають загальним засобом обігу. Ймовірно, що саме таким посередником може виступати й криптовалюта, набуваючи ознак платіжного засобу там, де відповідне визнання відбулося на законодавчому рівні. Отже, криптовалюту треба вважати саме засобом обігу, а не обміну.

Не можна не звернути уваги, що в згаданому Законі України «Про віртуальні активи» відповідне поняття пов'язане з нематеріальним благом, що є певним абсурдом з погляду економічного призначення криптовалюти як засобу обігу. Адже в усіх відомих визначеннях нематеріального блага у кожному випадку йдеться про відсутність у нематеріального блага «економічного змісту». Зокрема, зазначається, що «особливістю нематеріальних благ є також відсутність у них майнового, економічного змісту. Виходячи з того, що нематеріальні блага, як правило, належать до духовної сфери, допускається потрібне розуміння цієї особливості: неможливість речового втілення блага; відсутність майнового еквівалента; неможливість точно оцінити певне благо у грошах» [40, с. 27].

Очевидно, що криптовалюти можна оцінити у грошах, а тому вони мають економічний зміст: їх було створено саме для виконання економічних функцій — децентралізованого зберігання та обігу вартості.

Дійсно, якщо абстрактно сприймати криптовалюту як певну криптоінформацію, зашиту блокчейном у спеціальну форму та розподілений реєстр, то можна вважати, що як інформація вона не має матеріального вираження.

Але криптовалюта — це не просто інформація. Скоріше певні данні є інформацією про обсяг та належність криптовалюти окремій особі. Намагання представити криптовалюту через нематеріальне благо не допомагає розумінню її призначення та використання, порядку обігу й обліку. Тут не можна механічно перекладати підхід Глави 15 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 на природу та порядок використання криптовалюти. Не випадково О. Кохановська відзначає, що «не можна прирівнювати інформацію, як нематеріальне благо, до матеріальної речі, в якій вона втілена» [41].

Йдеться про потребу забезпечення послідовності у сприйнятті однорядкових правових величин. Якщо криптовалюта — це нематеріальне благо та різновид інформації, то чому тоді безготівкові гроші, які також виступають записами на банківських рахунках, на що прямо вказувала ст. 3 Закону України від 05.04.2001 № 2346-III «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» (Закон втратив чинність на підставі Закону України від 30.06.2021 № 1591-IX «Про платіжні послуги»), не є нематеріальним благом, адже це також інформація, яка має неуречевлену форму? У цьому випадку безготівкові гроші виведено за межі нематеріальних благ через обігові характеристики та економічне призначення. Те саме має бути зроблене й щодо криптовалюти, тим паче, що сьогодні обговорюється питання створення державних криптовалют. Водночас не можна природу того чи іншого поняття змінювати лише тому, що воно належить різним особам, — приватним або публічним. Це порушує логіку законодавства та, здається, є шкідливим для правового розуміння.

Для подолання проблем у цьому понятійному куті варто згадати про те, що право цілком часто використовує певні юридичні фікції для позначення тих чи інших категорій. «Юридична фікція (юридична абстракція) є прийомом юридичної техніки, який визнає існуючими ті юридичні факти, що відсутні в реальному житті, для досягнення мети правового регулювання» [42]. Ці фікції допомагають наблизити численні економічні та соціальні явища до мови права. Типовий приклад у сфері грошового обігу — фікцією є право власності на безготівкові гроші, які належать особі, бо відображається у бухгалтерському обліку як власність особи, хоча в юридичному сенсі зна-

ходяться в іншій особі (банку), і вимагати гроші від цієї особи можна не шляхом захисту права власності, а лише шляхом зобов'язальної вимоги. Доречно до правової характеристики криптовалют також застосовувати підхід правової фікції. Адже це дасть змогу у перспективі підходити до віртуальних валют комплексно, визнаючи за ними платіжні функції тоді, коли відповідні віртуальні активи будуть визнані державою поряд із легальним засобом платежу. Тому що юридичні фікції «спрощують вирішення питань, у яких фактичні дані не завжди відповідають дійсності. Вони можуть визначити нереальне явище реальним, чим допоможуть закріпити такі відносини в законодавстві» [43, с. 836].

Потреба наближення економічної реальності до правової форми її відображення вимагає підходити до криптовалюти як до матеріального активу. Адже не може існувати нематеріального обігового засобу. Відповідно, мають бути змінені кваліфікаційні характеристики криптовалюти шляхом наближення їхнього правового сприйняття до майна, а не до нематеріальних благ, урегульованих Цивільним кодексом України. Продовження сприйняття криптовалюти як нематеріального блага руйнує перспективи належного правового врегулювання облікового, податкового характеру, закладення запобіжників від використання криптовалюти для тінізації господарських операцій і легалізації «брудних» коштів. Не випадково Міжурядова комісія з фінансовому моніторингу (*Financial Action Task Force on Money Laundering, FATF*) через потреби наближати економічну реальність для юридичного інструментарію запобігання легалізації «брудних» коштів зазначає, що віртуальна валюта є цифровим відображенням вартості, якою можна торгувати в цифровому вигляді та яка функціонує як (1) засіб обміну; та/або (2) одиниця розрахунку; та/або (3) засіб збереження вартості, але не має статусу законного платіжного засобу (тобто, коли продається кредитором, це є дійсною та законною пропозицією оплати) у будь-якій юрисдикції. Вона не випускається та не гарантується жодною державою та виконує вищевказані функції лише за угодою між спільнотою користувачів віртуальної валюти [44]. Натомість підхід до криптовалюти як до нематеріального блага, що по суті впливає із чинного українського законодав-

ства і вимагає застосування до відносин із використання криптовалюти, зокрема Книги 4 Цивільного кодексу України (Право інтелектуальної власності), створює передумови для обходу кваліфікації криптовалюти у товарообмінному вимірі. Це не лише заважає будувати загальну державну економічну політику запобігання «відмиванню брудних коштів», але й утворює нездолані проблеми в обліку та оподаткуванні операцій із криптовалютою, правовому захисті прав на криптовалюту. Хоча у цьому контексті навряд чи можна погодитися із пропозицією визнати криптовалюту окремим об'єктом майнових прав (*sui generis*) [11, с. 53], адже у разі кваліфікації речі як *sui generis* мається на увазі, що немає нічого такого ж типу. Але такий підхід є занадто спеціалізованим. Навряд чи доречно під кожний віртуальний актив створювати самостійний правовий режим. Це дисбалансиє законодавство та створює широкі можливості для інтерпретації, зрештою — корупції та тінізації господарських відносин.

Підхід до криптовалюти у правовому вимірі вимагає визначення цього поняття на основі загальних кваліфікаційних ознак, що б дало змогу із певною мірою спрощення вбудувати криптовалюту у національну правову систему та обігові операції. Тож потрібно говорити про *ejusdem generis* («того самого роду»), наближуючи розуміння криптовалют до інших речей. Зокрема, доцільно із застосуванням юридичної фікції сприймати криптовалюту поряд з іншими віртуальними активами та вважати різновидом майна. Залишається відкритим питання про те, чи можна вважати криптовалюту цифровою річчю, як це пропонує, наприклад, К.Г. Некіт [11, с. 56]. Проблемою такого підходу є те, що річ є родовим поняттям стосовно майна, а наявність цифрової ознаки не пояснює природи речей, протиставляє криптоактиви нецифровим речам. Правильніше говорити про цифровий контент (дані) як річ, що дасть можливість поширювати на криптовалюту режим речових прав.

Проте криптовалюту не можна віднести до права вимоги, як це відбувається із безготівковими грошима, коли «при прийнятті банком готівки з її подальшим внесенням у безготівковій формі на рахунки, право власності трансформується у майнове право — право на платіжну силу в сумі грошових одиниць, яка

відображається у записах на електронному пристрої» [45, с. 124]. Хоч криптовалюта й може зберігатись із використанням послуг третіх осіб, зокрема сервісів, що обслуговують онлайнові гаманці типу *Blockchain.com* або *BitGo*, криптобірж типу *Binance* чи *Coinbase Exchange*, існують інструменти для самостійного зберігання криптовалюти. Прикладом є апаратні гаманці для криптовалют типу *Ledger* чи *KeepKey*. Або онлайнові гаманці типу *Cryptopay*, *Харо*, *Blockchain*. До того ж криптовалютою фактично володіє не той, хто має гаманець, а той, хто володіє приватним ключем як спеціалізованим інструментом, призначеним для взаємодії із записами у блокчейні, зокрема *seed*-записом (комбінація символів для відновлення гаманця). Сам криптогаманець можна вважати певною сполучною ланкою між віртуальними активами (які знаходяться в блокчейні), і їх власником (у якого є приват-

ний ключ). Проте на відміну від електронних грошей, для яких необхідною ознакою є зобов'язання їхнього емітента щодо сплати певної суми коштів у легальному платіжному засобі (зокрема відповідно до п. 14 ч. 1 ст. 1 Закону України від 30.06.2021 № 1591-IX «Про платіжні послуги»), криптовалюти відповідне зобов'язання та право вимоги не опосередковують, що вимагає їх відділення від електронних грошей.

Висновок. Отже, криптовалюта повинна бути визначена з урахуванням теорії правової фікції як взаємозамінний різновид віртуального активу у формі шифрованого електронного запису, емісія та облік якого може бути виконаний децентралізовано на основі технології розподіленого реєстру та криптографічних алгоритмів. Цей актив є об'єктом речових прав і може виконувати обігові й накопичувальні функції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ребрик М. Яке майбутнє чекає на криптовалюту. *NV Business*. 22.09.2022. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/chi-vizhive-kriptoalyuta-shcho-chekaye-na-bitkoin-ostanni-novini-50271410.html> (дата звернення: 01.01.2023).
2. Xiao B., Wibawa T. China passes cryptography laws, laying framework for a national digital currency. *ABC NEWS*. 30.10.2019. URL: <https://www.abc.net.au/news/2019-10-30/china-passes-cryptography-laws-national-digital-currency/11645984> (дата звернення: 10.01.2023).
3. Parker L. Bitcoin regulation overhaul in Japan. *Bravenewcoin*. 31.03.2017. URL: <https://bravenewcoin.com/news/bitcoin-regulation-overhaul-in-japan/> (дата звернення: 10.09.2022).
4. Wright A., P. De Filippi. Decentralized Blockchain Technology and the Rise of Lex Cryptographia. *SSRN*. 15.03.2015. 58 p. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2580664>
5. Egberts A. The Oracle Problem — An Analysis of how Blockchain Oracles Undermine the Advantages of Decentralized Ledger Systems. *SSRN*. 12.10.2017. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3382343>
6. Бакалінська О., Чаплян С. Суспільний договір як основа для виникнення та розвитку криптовалют. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 6. С. 71—75.
7. Дек А.О. Моделювання поведінки агентів ринку криптовалют: дис. ... д-ра філософії: 051. Харків. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2019. 195 с.
8. Гончаренко О. Саморегульвні організації у сфері цифрової економіки. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 2. С. 93—97. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.2.15>
9. Гудіма Т., Устименко В., Джабраїлов Р., Черних О. Особливості правового регулювання обігу віртуальних активів в Україні: де-факто vs де-юре. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. Vol. 5. № 46. Р. 137—148. <https://doi.org/10.55643/fcaptr.5.46.2022.3844>
10. Деревянко Б.В. Економічна безпека держави в контексті врегулювання відносин на ринку криптовалют. В кн.: Економічна безпека та фінансові розслідування: концепти, прагматика, інструментарій забезпечення. За заг. ред. О.І. Вівчар. Тернопіль: Економічна думка, 2019. С. 289—309.
11. Некіт К.Г. Віртуальні активи як різновид цифрових речей. *Часопис цивілістики*. 2022. № 45. С. 53—57. <https://doi.org/10.32837/chc.v0i45.466>
12. Голубева Н.Ю. Правове регулювання криптовалют: чи на часі? *Часопис цивілістики*. 2017. Вип. 26. С. 22—28.
13. Пилипишин С.С. Правове забезпечення використання криптовалют як засобу платежу в господарських відносинах. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Вип. 1. Т. 1. С. 96—99.
14. Чаплян С. Правовий статус криптовалют. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 2. С. 143—160.
15. Чаплян С. Правова природа криптовалют. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 4. С. 74—88.
16. Спільна заява фінансових регуляторів щодо статусу криптовалют в Україні. *Офіційний сайт Національного банку України*. 30.11.2017. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/spilna-zayava-finansovih-regulyatoriv-schodo-statusu-kriptoalyut-v-ukrayini> (дата звернення: 12.12.2022).

17. Joint press statement by CNMV and Banco de España on «cryptocurrencies» and «initial coin offerings» (ICOs): *CNMV*. 08.02.2018. URL: <http://www.cnmv.es/portal/verDoc.axd?t=%7B6f310cc7-6b39-4405-a8f7-70d2b1e682d1%7D> (дата звернення: 10.12.2022).
18. ESMA highlights ICO risks for investors and firms. *ESMA*. 13.11.2017. URL: <https://www.esma.europa.eu/press-news/esma-news/esma-highlights-ico-risks-investors-and-firms> (дата звернення: 12.12.2022).
19. Як працює український ринок криптовалют і що за неї можна придбати. *Juscutum*. URL: <https://juscutum.com/it-i-media-pravo/ua/tpost/4jj8r6ij71-yak-pratsyu-ukranskii-rinok-kriptovalyut> (дата звернення: 12.12.2022).
20. Дем'янюк М. Чому потрібно легалізувати ринок віртуальних активів та які можливості це відкриє для економіки. *Економічна правда*. 01.09.2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/09/1/664585/> (дата звернення: 12.12.2022).
21. Bhatt G. The future of money is undoubtedly digital. The question is, what will it look like? *International Monetary Fund*. September 2022. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2022/09/Editor-letter-Reimagining-money-in-the-age-of-crypto-and-central-bank-digital-currency> (дата звернення: 12.12.2022).
22. Podtserkovnyi O., Reznik N., Zghama A., Tsurkanu S., Kovalevych I. Problems of Cryptocurrency Transactions: Foreign Experience and Development Prospects in Ukraine. In: Alareeni, B., Hamdan, A., Elgedawy, I. (eds). *The Importance of New Technologies and Entrepreneurship in Business Development: In The Context of Economic Diversity in Developing Countries*. ICBT 2020. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 194. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-69221-6_65
23. Atzori M. Blockchain Technology and Decentralized Governance: Is the State Still Necessary? *SSRN*. 01.12.2015. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2709713>
24. Raphael Auer, Marc Farag, Ulf Lewrick, Lovrenc Orazem and Markus Zos Banking in the shadow of Bitcoin? The institutional adoption of cryptocurrencies. *BIS Working Papers*. № 1013. May 2022. URL: <https://www.bis.org/publ/work1013.htm> (дата звернення: 12.12.2022).
25. Nagase T., Tanaka T., Fukui T. Blockchain & Cryptocurrency Laws and Regulations 2023: Japan. *GLOBAL LEGAL INSIGHTS*. URL: <https://www.globallegalinsights.com/practice-areas/blockchain-laws-and-regulations/japan> (дата звернення: 02.02.2023).
26. Frankenfield J. Cryptocurrency Explained With Pros and Cons for Investment Updated. *INVESTOPEDIA*. 04.02.2023. URL: <https://www.investopedia.com/terms/c/cryptocurrency.asp> (дата звернення: 04.02.2023).
27. Santiago F., Metil A., Podtserkovnyi O., Vozniakovska K., Oliukha V. Legal Aspects of Blockchain Technology Use. *Journal of legal Ethical and Regulatory Issues*. 2019. Vol. 22. Iss. 6. URL: <https://www.abacademies.org/articles/legal-aspects-of-blockchain-technology-use-8811.html> (дата звернення: 04.02.2023).
28. Куцевол М.А., Шевченко-Наумова О.А. Поняття та економічна природа криптовалюти. *Молодіжний економічний дайджест*. 2015. № 4. С. 79—85. URL: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/16391/1/79-85.pdf> (дата звернення: 04.02.2023).
29. Рисін В.В., Рисін М.В., Федюк І.В. Правовий статус криптовалюти як фінансового інструменту. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6647> (дата звернення: 12.12.2022).
30. Чаплян С.Є. Господарсько-правове регулювання емісії та обігу електронних засобів платежу: дис. ... д-ра філософії: 081. Науково-дослід. інс-т приватного права і підприємництва ім. акад. Ф.Г. Бурчака. Київ, 2021. 225 с.
31. Николаенко С. Цифрові активи та їх роль у розвитку світової економіки. *REPLYUA*. 09.03.2020. URL: <https://replyua.net/199357-cifrov-aktivi-ta-yih-rol-u-rozvitku-svtovoyi-ekonomki.html> (дата звернення: 12.12.2022).
32. Проект Закону про токенизовані активи та криптоактиви (реєстр. № 4328 від 05.11.2020). *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70353 (дата звернення: 12.12.2022).
33. Желюк Т., Бречко О. Використання криптовалюти на ринку платежів: нові можливості для національних економік. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2016. Вип. 3. С. 50—60.
34. Кучерявенко М.П., Білінський Д.О., Смичок Є.М. Цифровий актив як об'єкт правового регулювання: науково-правовий висновок. Національна академія правових наук України, 2019. 144 с. URL: https://information-resources.bitbon.space/pdf/naukovo-pravoviy-visnovok-cifrov-aktivi-yak-obkt-pravovogo-regulyuvannya.pdf?_ga=2.224197981.793354229.1676214821-1640263098.1676214821 (дата звернення: 12.12.2022).
35. Вальд Б. Спеціальні права запозичення: що це, як з'явилися та яку функцію виконують. *USAP*. 06.07.2021. URL: <https://usap.io/sdr/> (дата звернення: 12.12.2022).
36. Подцерковний О.П. Грошові зобов'язання господарського характеру: проблеми теорії і практики. Київ: Юстиніан, 2006. 424 с.
37. ЕВА opinion on «Virtual Currencies»: ЕВА/Op/2014/08. 04.07.2014. URL: <https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/657547/81409b94-4222-45d7-ba3b-7deb5863ab57/EVA-Op-2014-08%20Opinion%20on%20Virtual%20Currencies.pdf?retry=1> (дата звернення: 12.12.2022).
38. Шавалюк Л. Епохальна забавка. Чи є майбутнє у криптовалют. *Український Тиждень*. 31.10.2017. URL: <https://tyzhden.ua/epokhalna-zabavka-chy-ie-majbutnie-u-kriptovaliut/> (дата звернення: 12.12.2022).
39. Альтман Д. NFT: що це таке і як працює. *Bazilik*. 17.03.2021. URL: <https://bazilik.media/nft-shcho-tse-take-i-yak-pratsiue/> (дата звернення: 12.12.2022).
40. Давидова Н.О. Особисті немайнові права: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Ін Юре, 2008. 160 с.

41. Кохановська О.В. Інформація як нематеріальне благо та захист інформаційних прав згідно з Цивільним кодексом України. *Офіційний вебсайт Верховного Суду України*. URL: [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/6700A809B011484FC2257B7B004D77FF](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/6700A809B011484FC2257B7B004D77FF) (дата звернення: 12.12.2022).
 42. Зеленко І.П. Підстави класифікації фікцій. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Право*. 2020. № 1 (1). С. 13—17. <https://doi.org/10.32342/2709-6408-2020-1-1-2>
 43. Яслик В.І., Гатала І.Ю. Правові фікції в законодавстві: теоретико-прикладний аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 834—837. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/212>
 44. FATF REPORT Virtual Currencies Key Definitions and Potential AML/CFT Risks. FATF-GAFI. June 2014. URL: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf/documents/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf.coredownload.pdf>
 45. Ісаєв А. Право власності на гроші. *Право України*. 2021. № 5. С. 119—134. <https://doi.org/10.33498/loou-2021-05-119>
- Надійшла 06.02.2023

REFERENCES

1. Rebryk M. Yake maibutnie chekaie na kryptovaliutu. *NV Business*. 22.09.2022. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/chi-vizhive-kryptovalyuta-shcho-chekaye-na-bitkoin-ostanni-novini-50271410.html> [in Ukrainian].
2. Xiao B., Wibawa T. China passes cryptography laws, laying framework for a national digital currency. *ABC NEWS*. 30.10.2019. URL: <https://www.abc.net.au/news/2019-10-30/china-passes-cryptography-laws-national-digital-currency/11645984>
3. Parker L. Bitcoin regulation overhaul in Japan. *Bravenewcoin*. 31.03.2017. URL: <https://bravenewcoin.com/news/bitcoin-regulation-overhaul-in-japan/>
4. Wright A., P. De Filippi. Decentralized Blockchain Technology and the Rise of Lex Cryptographia. *SSRN*. 15.03.2015. 58 p. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2580664>
5. Egberts A. The Oracle Problem — An Analysis of how Blockchain Oracles Undermine the Advantages of Decentralized Ledger Systems. *SSRN*. 12.10.2017. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3382343>
6. Bakalinska O., Chaplian S. Suspilnyi dohovir yak osnova dlia vynyknennia ta rozvytku kryptovaliutu. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 2018. No. 6. P. 71-75 [in Ukrainian].
7. Dek A.O. Modeliuvannia povedinky ahentiv rynku kryptovaliutu: dys. ... d-ra. filosofii: 051. Kharkiv. nats. un-t im. V.N. Karazina. Kharkiv, 2019. 195 p. [in Ukrainian].
8. Honcharenko O. Samorehulivni orhanizatsii u sferi tsyfrovoy ekonomiky. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 2020. No. 2. P. 93-97. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.2.15> [in Ukrainian].
9. Hudima T., Ustymenko V., Dzhabrailov R., Chernykh O. Osoblyvosti pravovoho rehuliuвання obihu virtualnykh aktyviv v Ukraini: de-fakto vs de-yure. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. Vol. 5. No. 46. P. 137-148. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.5.46.2022.3844> [in Ukrainian].
10. Derevianko B.V. Ekonomichna bezpeka derzhavy v konteksti vrehuliuвання vidnosyn na rynku kryptovaliutu. V kn.: *Ekonomichna bezpeka ta finansovi rozsliduvannia: kontsepty, prahmatyka, instrumentarii zabezpechennia*. Za zah. red. O.I. Vivchar. Ternopil: Ekonomichna dumka, 2019. P. 289-309 [in Ukrainian].
11. Nekit K.H. Virtualni aktyvy yak riznovyd tsyfrovyykh rechei. *Chasopys tsyvilistyky*. 2022. No. 45. P. 53-57. <https://doi.org/10.32837/chc.v0i45.466> [in Ukrainian].
12. Holubieva N.Iu. Pravove rehuliuвання kryptovaliutu: chy na chasi? *Chasopys tsyvilistyky*. 2017. Iss. 26. P. 22-28.
13. Pylypyshyn S.S. Pravove zabezpechennia vykorystannia kryptovaliutu yak zasobu platezhu v hospodarskykh vidnosynakh. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu*. 2018. Iss. 1. Vol. 1. P. 96-99 [in Ukrainian].
14. Chaplian S. Pravovy status kryptovaliutu. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*. 2018. No. 2. P. 143-160 [in Ukrainian].
15. Chaplian S. Pravova pryroda kryptovaliutu. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*. 2018. No. 4. P. 74-88 [in Ukrainian].
16. Spilna zaiava finansovykh rehuliatoriv shchodo statusu kryptovaliutu v Ukraini. *Ofitsiinyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy*. 30.11.2017. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/spilna-zayava-finansovih-regulyatoriv-schodo-statusu-kryptovalyut-v-ukrayini> [in Ukrainian].
17. Joint press statement by CNMV and Banco de España on “cryptocurrencies” and “initial coin offerings” (ICOs): *CNMV*. 08.02.2018. URL: <http://www.cnmv.es/portal/verDoc.axd?t=%7B6f310cc7-6b39-4405-a8f7-70d2b1e682d1%7D>
18. ESMA highlights ICO risks for investors and firms. *ESMA*. 13.11.2017. URL: <https://www.esma.europa.eu/press-news/esma-news/esma-highlights-ico-risks-investors-and-firms>
19. Yak pratsiuie ukraïnskyi rynek kryptovaliutu i shcho za nei mozhna prydbaty. *Juscutum*. URL: <https://juscutum.com/it-i-media-pravo/ua/tpost/4jj8r6ij71-yak-pratsyu-ukranskii-rinok-kryptovalyut> [in Ukrainian].
20. Demianiuk M. Chomu potribno lehalizuvaty rynek virtualnykh aktyviv ta yaki mozhlyvosti tse vidkryie dlia ekonomiky. *Ekonomichna pravda*. 01.09.2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/09/1/664585/> [in Ukrainian].
21. Bhatt G. The future of money is undoubtedly digital. The question is, what will it look like? *International Monetary Fund*. September 2022. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2022/09/Editor-letter-Reimagining-money-in-the-age-of-crypto-and-central-bank-digital-currency>

22. Podtserkovnyi O., Reznik N., Zghama A., Tsurkanu S., Kovalevych I. Problems of Cryptocurrency Transactions: Foreign Experience and Development Prospects in Ukraine. In: Alareeni, B., Hamdan, A., Elgedawy, I. (eds). The Importance of New Technologies and Entrepreneurship in Business Development: In The Context of Economic Diversity in Developing Countries. ICBT 2020. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 194. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-69221-6_65
23. Atzori M. Blockchain Technology and Decentralized Governance: Is the State Still Necessary? *SSRN*. 01.12.2015. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2709713>
24. Raphael Auer, Marc Farag, Ulf Lewrick, Lovrenc Orazem and Markus Zos Banking in the shadow of Bitcoin? The institutional adoption of cryptocurrencies. *BIS Working Papers*. № 1013. May 2022. URL: <https://www.bis.org/publ/work1013.htm>
25. Nagase T., Tanaka T., Fukui T. Blockchain & Cryptocurrency Laws and Regulations 2023: Japan. *GLOBAL LEGAL INSIGHTS*. URL: <https://www.globallegalinsights.com/practice-areas/blockchain-laws-and-regulations/japan>
26. Frankenfield J. Cryptocurrency Explained With Pros and Cons for Investment Updated. *INVESTOPEDIA*. 04.02.2023. URL: <https://www.investopedia.com/terms/c/cryptocurrency.asp>
27. Santiago F., Metil A., Podtserkovnyi O., Vozniakovska K., Oliukha V. Legal Aspects of Blockchain Technology Use. *Journal of legal Ethical and Regulatory Issues*. 2019. Vol. 22. Iss. 6. URL: <https://www.abacademies.org/articles/legal-aspects-of-blockchain-technology-use-8811.html>
28. Kutsevol M.A., Shevchenko-Naumova O.A. Poniattia ta ekonomichna pryroda kryptovaliuty. *Molodizhnyi ekonomichnyi daidzhest*. 2015. No. 4. P. 79-85. URL: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/16391/1/79-85.pdf> [in Ukrainian].
29. Rysin V.V., Rysin M.V., Fediuk I.V. Pravovyi status kryptovaliuty yak finansovoho instrumentu. *Efektivna ekonomika*. 2018. No. 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6647> [in Ukrainian].
30. Chaplian S.Ie. Hospodarsko-pravove rehuliuвання emisii ta obihu elektronnykh zasobiv platezhu: dys. ... d-ra filosofii: 081. Naukovo-doslid. ins-t pryvatnoho prava i pidpriemnytstva im. akad. F.H. Burchaka. Kyiv, 2021. 225 p. [in Ukrainian].
31. Nykolaenko S. Tsyfrovii aktyvy ta yikh rol u rozvytku svitovoi ekonomiky. *REPLYUA*. 09.03.2020. URL: <https://replyua.net/199357-cifrov-aktiv-i-ta-yih-rol-u-rozvytku-svtovoyi-ekonomki.html> [in Ukrainian].
32. Projekt Zakonu pro tokenizovani aktyvy ta kryptoaktyvy (reiestr. No. 4328 vid 05.11.2020). *Ofitsiyni vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70353 [in Ukrainian].
33. Zheliuk T., Brechko O. Vykorystannia kryptovaliuty na rynku platezhiv: novi mozhlyvosti dlia natsionalnykh ekonomik. *Visnyk Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*. 2016. Iss. 3. P. 50-60 [in Ukrainian].
34. Kucheriavenko M.P., Bilinskyi D.O., Smychok Ye.M. Tsyfrovii aktyv yak ob'ekt pravovoho rehuliuвання: naukovopravovyi vysnovok. *Natsionalna akademiia pravovykh nauk Ukrainy*, 2019. 144 p. URL: https://information-resources.bitbon.space/pdf/naukovo-pravoviy-visnovok-cifrov-aktiv-i-yak-obkt-pravovogo-regulyuvannya.pdf?_ga=2.224197981.793354229.1676214821-1640263098.1676214821 [in Ukrainian].
35. Vald B. Spetsialni prava zapozychennia: shcho tse, yak z'iavlyisia ta yaku funktsiiu vykonuiut. *UCAP*. 06.07.2021. URL: <https://ucap.io/sdr/> [in Ukrainian].
36. Podtserkovnyi O.P. Hroshovi zoboviazannia hospodarskoho kharakteru: problemy teorii i praktyky. Kyiv: Yustynian, 2006. 424 p. [in Ukrainian].
37. EBA opinion on "Virtual Currencies": EBA/Op/2014/08. 04.07.2014. URL: <https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/657547/81409b94-4222-45d7-ba3b-7deb5863ab57/EBA-Op-2014-08%20Opinion%20on%20Virtual%20Currencies.pdf?retry=1>
38. Shavaliuk L. Epokhalna zabavka. Chy ye maibutnie u kryptovaliut. *Ukrainskyi Tyzhden*. 31.10.2017. URL: <https://tyzhden.ua/epokhalna-zabavka-chy-ie-majbutnie-u-kryptovaliut/> [in Ukrainian].
39. Altman D. NFT: shcho tse take i yak pratsiuie. *Bazilik*. 17.03.2021. URL: <https://bazilik.media/nft-shcho-tse-take-i-iak-pratsiuie/> [in Ukrainian].
40. Davydova N.O. Osobysti nemainovi prava: Navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakl. Kyiv: In Yure, 2008. 160 p. [in Ukrainian].
41. Kokhanovska O.V. Informatsiia yak nematerialne blaho ta zakhyst informatsiinykh prav zghidno z Tsyvilnym kodeksom Ukrainy. *Ofitsiyni vebseit Verkhovnoho Sudu Ukrainy*. URL: [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/6700A809B011484FC2257B7B004D77FF](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/6700A809B011484FC2257B7B004D77FF) [in Ukrainian].
42. Zelenko I.P. Pidstavy klasyfikatsii fiktsii. *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriya: Pravo*. 2020. No. 1 (1). P. 13-17. <https://doi.org/10.32342/2709-6408-2020-1-1-2> [in Ukrainian].
43. Yaslyk V.I., Hatala I.Iu. Pravovi fiktsii v zakonodavstvi: teoretyko-prykladnyi aspekt. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2021. No. 11. P. 834-837. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/212> [in Ukrainian].
44. FATF REPORT Virtual Currencies Key Definitions and Potential AML/CFT Risks. *FATF-GAFI*. June 2014. URL: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf/documents/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf.coredownload.pdf>
45. Isaiev A. Pravo vlasnosti na hroshi. *Pravo Ukrainy*. 2021. No. 5. P. 119-134. <https://doi.org/10.33498/louu-2021-05-119> [in Ukrainian].

Received 06.02.2023

O.P. Podtserkovnyi

National University “Odesa Law Academy”, Odesa, Ukraine

orcid.org/0000-0003-1095-3481

L.S. Mogyl

National University “Odesa Law Academy”, Odesa, Ukraine

orcid.org/0000-0003-4329-2763

REGARDING THE NEED TO APPLY THE THEORY OF LEGAL FICTION WHEN DEFINING THE CONCEPT OF “CRYPTOCURRENCY”

The article is devoted to the legal analysis of the concept of cryptocurrency in the context of the need to harmonize its legal and economic characteristics. The economic content of cryptocurrencies has been studied, taking into account the fact that they were created specifically to perform economic functions — decentralized storage and circulation of value. It is substantiated that the presence of decentralized principles of cryptocurrency emission through mining and the existence of blockchain technologies and cryptographic algorithms do not allow the state to establish legal features of cryptocurrency through traditional legal forms of defining a certain subject as a means of payment. It was concluded that cryptocurrency couldn't be defined as an intangible good, regulated by the Civil Code of Ukraine, because of the economic purpose of cryptocurrency as a means of circulation and preservation of value. It is proposed a legal approach to cryptocurrency, which would allow incorporating cryptocurrency into the national legal system and circulation operations, prevent shadow operations and the legalization of “dirty funds”. In this context, it is proposed to approach cryptocurrency as *eiusdem generis*, bringing the understanding of cryptocurrencies closer to other things. The possibility of recognizing of cryptocurrency as the right of claim characteristic of non-cash money is denied. Unlike electronic money, cryptocurrencies do not mediate the payment obligation and the right to demand. It was concluded that cryptocurrency should be defined, taking into account the theory of legal fiction, an interchangeable type of virtual asset in the form of an encrypted electronic record, the emission and accounting of which is performed decentralized on the basis of distributed ledger technology and cryptographic algorithms, which is an object of property rights and can perform circulation and accumulation functions.

Keywords: cryptocurrencies, virtual assets, digital currencies legal fiction, economic circulation, electronic money.